

چشم‌اندازی به الگوی پیشرفت علی‌اکبر موسوی موحدی^۱

چکیده

انسان ارزشمدار محور و عامل اصلی ایجاد یک کشور پیشرفته است. تربیت و پرورش انسان پیشرفته در اخلاق، خرد و دانش در خانواده متعالی، مدرسه، دانشگاه و مراکز علمی آبرومند و جامعه سالم شکل می‌گیرد. ایجاد فضا و ساختار خاص و ظرفیت‌سازی علمی و معنوی موجب تربیت، ماندگاری، مهاجرت انسان‌های بزرگ به کشور شده و در پی آن آثار رشد و پیشرفت نمایان می‌شود. امروز جامعه سالم، شرط اصلی و مهم پیشرفتگی است. سلامت جسمی، روحی و معنوی انسان؛ آرامش و عدم تشویش خاطر؛ امنیت؛ محیط زیست پایدار و سرسبز؛ طول عمر مفید؛ هم‌نوع دوستی و تعاون؛ احترام و اخلاق؛ رفاه اقتصادی مبتنی بر اصل قناعت؛ پاره‌ای از معیارهای جامعه سالم است. جامعه سالم یکی از ارکان تربیت و ماندگاری انسان‌های ارزشمدار در کشور است. یکی از مهمترین معیارهای پیشرفت و ماندگاری انسان‌های ارزشمدار اصل ظرفیت‌سازی است. ظرفیت‌سازی بر مبنای یک نظریه استوار است بدین مضمون که هر فرد، مؤسسه، انجمن، آموزشگاه، پژوهشگاه، ساختار و نهاد، باید حسب توانایی و فراخور حال، مورد حمایت قرار گرفته و از جایگاه متناسب برخوردار شوند، تا بتوانند مطابق با قابلیت و توانمندی خود فعالیت نمایند. اصل مهم دیگری که در طبیعت و پدیده‌های طبیعی گذاشته شده و بر مبنای آن اداره می‌گردد، اصل تعاون و هماهنگی کار گزاران است که بر مبنای مدیریت خرد و دانش استوار است. برای اداره جامعه بر مبنای خرد، دانش و سلامت می‌باید از الگوی طبیعی بهره جست. امروز الگوگیری از پدیده‌های طبیعت در اداره جامعه و ساختار فناوری‌های پیشرفته از اهمیت خاصی برخوردار است. با شناخت و الگوگیری از پدیده‌ها و عملکردهای طبیعت می‌توان مدیریت خرد و دانش را برای اداره جامعه و نوآوری و فناوری‌های بر مبنای علم و حکمت را ترسیم نمود.

واژگان کلیدی: خانواده متعالی، مراکز علمی آبرومند، جامعه سالم، فضا و ساختار خاص، ظرفیت‌سازی، الگوگیری از پدیده‌ها و عملکردهای طبیعت، مدیریت خرد، دانش و سلامت، الگوی پیشرفت

آرمان‌های یک کشور برای پیشرفت می‌باید در اول بصورت ایده‌ال تعریف گردد. سپس نسبت به شرایط زمان، واقعیت‌ها ترسیم شود و در مراحل بعد عملیاتی و مدیریت شود. به نظر می‌رسد یک الگوی ایده‌ال اسلامی ایرانی پیشرفت به تربیت و سلامت انسان پیشرفته در اخلاق، دانش و خرد بستگی داشته باشد. چنین انسان‌هایی در دامن خانواده پاک و خرد مدار؛ جامعه سرشار از محبت، همکاری، احترام، امید، معنویت و سلامت؛ مدرسه، دانشگاه و مراکز علمی پیشرفته در دانش و اخلاق تربیت و نگهداری می‌شوند. کشور پیشرفته و پایدار از وجود و حضور چنین انسان‌هایی شکل می‌گیرد. دستاورد انسان خردمند و دانش‌مدار شبیه خود اوست. بنابراین رکن اساسی برای کشوری پیشرفته، حد نصابی از حضور فعال انسان‌های متعالی در جامعه است. البته حضور و ماندگاری چنین شخصیت‌هایی در کشور نیاز به ایجاد فضای خاصی دارد. ایجاد این فضا در کشور موجب تربیت، ماندگاری، مهاجرت انسان‌های بزرگ می‌شود و در پی آن آثار

رشد پیشرفتگی در کشور نمایان می شود. ترسیم ارکان این فضا نیاز به مباحثه با صاحبان دانش و معرفت دارد، اما می توان در این مقاله به بعضی از رکن های این فضا به شرح زیر اشاره نمود:

زیرساخت عرف و قوانین کشور از نظر فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی طوری می باید پی ریزی شود که جوانان در سنین پائین ازدواج نمایند و زندگی پایدار و شاد داشته باشند. تربیت و پرورش انسان خردمند از خانواده متعالی شکل می گیرد. ذهن سلیم، تخیل قوی و ضمیرروشن و با ظرفیت در ایام کودکی ساخته می شود که سهم اصلی آن به عهده خانواده می باشد. قدرت پردازش انسان از ضمیر ناخودآگاه او سرچشمه می گیرد. ایجاد ذهن و ضمیر ناخودآگاه از خانواده حتی شاید قبل از تولد انسان سهم عمده ای از آن شکل گیرد. گزارش شده است، توان پردازش اطلاعات توسط ذهن خود آگاه چهل بایت بر ثانیه است؛ توان پردازش اطلاعات توسط ذهن ناخود آگاه چهل میلیون بایت بر ثانیه است. بنابراین برای درک پدیده ها و شناخت ذات اشیاء نیاز به ضمیری غنی از ذهن ناخودآگاه داریم.

بعد از خانواده، نقش آموزگار علم و معنا؛ فضا و ساختار مدرسه و دانشگاه اهمیت می یابد. تربیت و پرورش معلم و استاد زیرساخت مدرسه، دانشگاه و مراکز علمی است. ایجاد مدرسه و دانشگاه و مراکز علمی بدون حضور معلمان و استادان عالیرتبه بی معنی است. هرکسی نمی تواند معلم و استاد باشد. کشور نیاز به مدرسه و دانشگاه آبرومند دارد طوری که ورود به آنها آمال و آرزو برای دانش آموزان و دانشجویان در سطح ملی و بین المللی باشد. ایران می باید دارای مدرسه ها و دانشگاه ها و مراکز علمی الگو برای جهانیان داشته باشد. قطب شدن جهانی در دانش، اثر فزاینده در کمیت و کیفیت تربیت انسان دانا دارد.

امروز جامعه سالم، شرط اصلی و مهم پیشرفتگی است. سلامت جسمی و روحی انسان؛ آرامش و عدم تشویش خاطر؛ امنیت؛ محیط زیست پایدار و سرسبز؛ طول عمر مفید؛ همبند دوستی و تعاون؛ احترام و اخلاق؛ رفاه اقتصادی مبتنی بر اصل قناعت؛ پاره ای از معیار های جامعه سالم است. جامعه سالم یکی از ارکان تربیت و ماندگاری انسان های ارزشمند در کشور است.

یکی از مهمترین معیارها برای تربیت، پرورش و ماندگاری انسان ارزشمند اصل ظرفیت سازی است. ظرفیت سازی بر مبنای یک نظریه استوار است بدین مضمون که هر فرد، مؤسسه، انجمن، آموزشگاه، پژوهشگاه، ساختار و نهاد، باید حسب توانایی و فراخور حال، مورد حمایت قرار گرفته و از جایگاه متناسب برخوردار شوند، تا بتوانند مطابق با قابلیت و توانمندی خود فعالیت نمایند. در حقیقت این نظریه از آیه ۱۷ سوره مبارکه رعد در قرآن کریم منتج شده و به ما اینگونه آموزش می دهد: *أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أوديةً بِقَدَرِهَا (خداوند از آسمان آبی فرو فرستاد و رودها و آبگیرها به اندازه و ظرفیت خود آب بر گرفته و جاری شده اند).* استادان، دانشجویان، پژوهشگران، مؤسسات پژوهشی، دانشگاهها، مدارس، حوزه ها، شخصیت های علمی و اندیشمندان هر کدام دارای ظرفیت و گنجایش متفاوت با دیگری است و شایسته نیست یک قانون خطی برای همه اجرا شود و یا حتی آن که دارای ظرفیت بالاتری است مورد حمایت کمتری قرار گیرد. مناسب است هر مؤسسه و یا سازمانی بر اساس توانمندی خود اختیارات داشته باشد تا بتواند توانمندی های بالقوه خود را بالفعل سازند، این تفاوت در ظرفیت را می توان در خلقت همه موجودات دید. یک مثال گویای اختلاف سطوح توانمندی را می توان در پرندهگان نظاره گر بود، پرندهگان حسب قدرت از سطح دریا تا جو پرواز می نمایند. کبوتر در چند صد متری و عقاب طلایی نزدیک به ده هزار متر از سطح دریا پرواز می نماید و در چند هزار متری لانه می گزینند. مطمئناً از آشیانه عقاب، عقاب پر می کشد. اگر کبوتر را

در آشیانه عقاب بگذارند جز سقوط کاری دیگر صورت نمی پذیرد. شایسته است مسئولان نهاد ها و مؤسسات علمی کشور از این نظریه بهره گیرند تا پیشرفت ایران، راه میان بر را طی نماید و سریع تر به مقصد مطلوب برسد. این نظریه ای است که خیلی از کشور ها را بسوی پیشرفتگی نیل داده است.

اصل مهم دیگری که در طبیعت گذاشته شده است و بر مبنای مدیریت دانش اداره می گردد، اصل تعاون و هماهنگی کار گزاران است. از نظر ملکولی، پروتئین ها ماشین حیات می باشند و کارهای تمام موجودات زنده را انجام می دهند. عملکرد پروتئین ها تابع ساختار آنهاست. ریشه عملکرد پروتئین ها در تعاون و هماهنگی جایگاه های اندرکنشی آنهاست. عامل تعاون و هماهنگی پروتئین ها، جایگاه های نا همگون و غیر مشابه آنهاست. در صورتیکه جایگاه ها همگون و مشابه باشند، دیگر تعاون و هماهنگی در پروتئین ها از بین می رود. برای اداره جامعه بر مبنای مدیریت دانش می باید از این الگوی طبیعی بهره جست. برای اداره یک سازمان نباید فقط از کارگزاران مشابه با هم استفاده کرد بلکه می باید به کسانی اولویت داد که داری نگرش غیر مشابه هستند؛ این موضوع عامل تعاون و هماهنگی در اداره امور می شود. امروز الگوگیری از پدیده های طبیعت در اداره جامعه و ساخت فناوری های پیشرفته از اهمیت خاصی بر خوردار است. شناخت و الگوسازی از پدیده های طبیعت در رشته های مختلف علمی وارد شده است و نام این علم (بیومیمتیک) است. بهترین مدل برای الگو سازی شناخت پدیده های طبیعت می باشد. در ساخت هر پدیده طبیعی از دانش گوناگون، فراوان و علوم تلفیقی به کار برده شده است. هر پدیده طبیعی دارای ساختار، عملکردمعیّن، باز خود سازی و قابل الگو گرفتن می باشد که این ویژه گی دارای حکمت های فراوان است. در طبیعت و جهان هر پدیده ای با هم در ارتباط است اما هر کدام دارای مراتبی می باشند. حکمت بزرگ طبیعت و عوالم و ملکوت آن اینست که نیاز واقعی بشر و سایر موجودات در آن گنجانده شده است و نیازی به غیر از آن نیست. لذا یک مدل خوب برای همگرایی همه علوم، شناخت پدیده های طبیعی و الگو برداری از آن است. این رویکرد نیاز به تلفیق و جمع همه رشته ها و روش ها که در قلمرو علوم تجربی و یا علوم اجتماعی و انسانی و هنر و سایر علوم می باشد دارد. بر مبنای چنین برهانی، ارزشمند است که رویکرد پژوهشی و مطالعاتی دانشمندان و محققان به این سو سوق یابد. از حکمت های این موضوع این است که پروردگار عالم پدیده های طبیعی را محکم، متقن، زیبا و سودمند آفریده است، لذا مسیر مطمئن است و از دانش فراوان و گوناگون بر خوردار می باشد و از مزایای ویژه آن قابل شناخت و الگو برداری است. بدین منظور که پس از الگو برداری می توان آن پدیده را نسبت به قابلیت، توانایی علمی و مهارت آن را ساخت و فناوری طبیعی تولید نمود. البته هر چه دانش فراوان تر، متنوع تر و تجربه و مهارت بیشتر باشد، الگو برداری دقیق تر، طراحی و ساختن محصولات به پدیده های طبیعی نزدیک تر و منطبق تر می باشد. این سیاستی است که بعضی از دانشمندان و مراکز علمی و تحقیقاتی در دنیا آغاز نموده اند. حکیمانه است که ایرانیان که در گذشته دانشمندان آنان در این مسیر بوده اند و بستر سازی فراوان نموده اند امروز از قافله جهانی که این رویکرد را از نظر علمی، پژوهشی، نظریه پردازی، نوآوری، فن آفرینی، فناوری، کار آفرینی شروع نموده است عقب نماند.

منابع و مأخذ:

- ۱- علی اکبر موسوی موحدی «عقل» مجله پیوند مجلد ۱۶۳-۱۶۲، صفحات ۲۷-۲۴ سال ۱۳۷۲
- ۲- علی اکبر موسوی موحدی «اسراری بر شکوفائی علمی» پژوهشنامه دانشگاه تهران، شماره ۱۸، صفحه ۱۷-۷ سال

- ۳- علی اکبر موسوی موحدی «تجلی علم» مجله فرهنگ و دانش، مجلد ۱، صفحات ۶۹-۷۲ سال ۱۳۷۳
- ۴- علی اکبر موسوی موحدی «هنر، میراث معنوی و تجلی آن» مجله هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، مجلد ۳، صفحات ۲۸ - ۲۵ سال ۱۳۷۷
- ۵- علی اکبر موسوی موحدی و دیگران، گفتگوی علمی تحت عنوان «جایگاه دانشمندان، اندیشمندان و نهادینه سازی دانش در کشور» مجله رهیافت، فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی، شماره ۲۹، صفحات ۱۱۳-۱۳۴ سال ۱۳۸۲
- ۶- علی اکبر موسوی موحدی، مجتبی امانی و ابوالفضل کیانی بختیاری «آموزگاران علم و معنی»، مجله رهیافت، فصلنامه سیاست‌های علمی و پژوهشی، شماره ۳۵، صفحات ۶۶ - ۷۳ سال ۱۳۸۴
- ۷- علی اکبر موسوی موحدی، ابوالفضل کیانی بختیاری و عبدالمجید اسکندری، «ظرفیت سازی ملی»، مجله رهیافت، فصلنامه سیاست‌های علمی و پژوهشی، شماره ۳۶، صفحات ۲۱ - ۲۶ سال ۱۳۸۴
- ۸- علی اکبر موسوی موحدی، ابوالفضل کیانی بختیاری و جمشیدخان چمنی، «تولید علم جهانی، مفاهیم و بسترهای ارتقاء دانش»، فصلنامه تولید علم، شماره ۲، صفحات ۱ - ۲۳، سال ۱۳۸۵
- ۹- علی اکبر موسوی موحدی، ابوالفضل کیانی بختیاری «ظرفیت سازی علمی در راستای سند چشم انداز ایران ۱۴۰۴» مجموعه مقالات همایش سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، جلد چهارم (جایگاه فناوری علمی در منطقه) صفحات ۷۳-۸۹، سال ۱۳۸۵
- ۱۰- علی اکبر موسوی موحدی، ابوالفضل کیانی بختیاری «بنیادهای نخبه پرور ایران و جهان» انتشارات امیرکبیر سال ۱۳۸۷
- ۱۱- علی اکبر موسوی موحدی و دیگران " گفتگوی علمی: نگرشی به علم و فناوری های آینده " نشریه نشا علم، مجلد ۱، شماره ۲، صفحات ۴۸-۵۹، سال ۱۳۹۰
- 12- A.A. Moosavi-Movahedi "Mysteries of spiritual scientific knowledge" Hamdard Islamicus 22, 9-15 (1999)